

CATALUNYA, CAP ON VAS?: A LA RECERCA D'UNA SORTIDA POLÍTICA PER UN PROFUND MALESTAR SOCIAL I NACIONAL

Jordi Sauret

1. EL NOU OBJECTIU DEL CATALANISME POLÍTIC

57

El catalanisme polític majoritari des de la reinstauració de la democràcia a l'Estat espanyol a partir de l'any 1977 mai va tenir com a objectiu prioritari a curt i mitjà termini l'assoliment d'un estat català independent; és cert que aquest objectiu sempre estava implícit en un llarg termini inconcret, però en el dia a dia no era la referència ni de CiU (ni de Jordi Pujol del 1980 al 1993, ni d'Artur Mas del 2010 al 2012), ni en molts períodes d'ERC (només cal recordar el seu comportament i les seves condicions per facilitar els governs d'Entesa, on mai la qüestió independentista va ser un obstacle per ajudar a investir president de la Generalitat ni Pasqual Maragall ni José Montilla). Però en canvi l'any 2012 sí que l'objectiu independentista ja és una realitat en tots els discursos públics del catalanisme polític majoritari. En aquest article intentaré exposar, a partir de dades demoscòpiques, com una part de l'opinió pública catalana va anar canviant els seus objectius nacionals, fins al punt de crear uns marcs de referència a partir de la sobredimensió d'una part de la societat i els silencis de l'altra, que, tot i no compartir els nous horitzons que anava assolint el catalanisme polític, tampoc no va saber construir un relat atractiu i propositiu per enfrontar-s'hi, ja que sovint, en termes d'opinió pública i sobretot en presència en els mitjans de comunicació, els contraris a l'Estat català independent es refugien en els «silencis demoscòpics».

Entenc que aquest període convuls de la política catalana, amb el que implica de canvi de paradigma en el discurs del catalanisme polític, es pot explicar a partir de dotze fets històrics que acoten el que en termes periodístics es denomina el *procés*, que té el detonant en la Sentència del Tribunal Constitucional (TC) contra el nou Estatut d'autonomia el 28 de juny de 2010, i dóna pas al segon aspecte rellevant d'aquest canvi de paradigma, la manifestació

del 10 de juliol a Barcelona sota el lema «Som una nació, nosaltres decidim». A la tardor d'aquell mateix any 2010 es varen celebrar les eleccions al Parlament català, però el factor independentista no va centrar la campanya electoral, sinó que CiU, amb 62 escons, va aconseguir un gran triomf electoral amb un discurs de recuperació econòmica, un clar rebuig al pacte dels governs tripartits (PSC + ERC + ICV) i la reivindicació del «pacte fiscal» per a Catalunya. En canvi, pocs mesos més tard sí que trobem el tercer factor determinant en la configuració del *procés*, que torna a situar l'objectiu independentista en el centre del debat polític: el 30 d'abril de 2011 (pocs mesos després de la investidura d'Artur Mas com a nou president de la Generalitat) es funda l'Assemblea Nacional Catalana (ANC), que com es veurà més endavant amb xifres demoscòpiques esdevé un factor accelerador en la reivindicació d'un estat propi per Catalunya.

El malestar social per la gravetat de la crisi econòmica, les polítiques d'austeritat que han d'aplicar tots els governs i la percepció d'insuficiència financera del Govern de la Generalitat, sumat al regust que havia quedat de la sentència del TC contra el nou Estatut, anava creant les condicions pel quart gran esdeveniment a destacar, la manifestació de l'Onze de Setembre de 2012 a Barcelona sota el lema «Catalunya, nou estat d'Europa»; aquell setembre del 2012 s'acceleren els fets, i dos dies després el president Artur Mas es reuneix amb el president del Govern espanyol (Mariano Rajoy i el PP, al final del 2011, havien guanyat les eleccions generals espanyoles per majoria absoluta), de manera que identifico la data del 13 de setembre de 2012 com el cinquè esdeveniment destacable en aquesta cronologia; en aquella reunió se certifica la negativa del Govern central d'entrar a discutir la possibilitat que Catalunya tingui un pacte fiscal similar al concert basc.

El nou Estatut gestat durant els governs tripartits amb el suport de CiU i l'intent que Catalunya tingui un pacte fiscal, varen ser els dos últims intents de solucionar de manera satisfactòria una actualització de l'encaix entre Catalunya i l'Estat espanyol; arribats al període 2010-2012 es mostraven evidents signes d'esgotament d'una fórmula que havia funcionat raonablement bé des de l'any 1980. En dos anys (2010-2012) s'havia fet evident per a una gran part de l'opinió pública catalana que la forma d'encaix entre Catalunya i la resta de l'Estat espanyol havia arribat a un carreró sense sortida, ja que el mateix sistema no permetia la reactualització del pacte (sentència adversa del TC a l'Estatut malgrat haver estat aprovat per les Corts espanyoles i plebiscitat en referèndum per la població), i amb la majoria absoluta del PP sota un discurs de «racionalització de la despesa» i «coordinació de les decisions» en temps de greu crisi econòmica, més aviat s'aprofitava per recentralitzar competències i

la presa de decisions, justament el contrari del que demanava una part molt important de la societat catalana.

En aquesta nova conjuntura les eleccions al Parlament de Catalunya del novembre del 2012 són el sisè gran esdeveniment que explica el període analitzat, i comporten el primer gran canvi i la fragmentació en el mapa polític català, on la majoria nacionalista es torna a imposar clarament en nombre d'escons sobre la resta d'espais però CiU perd el rol de força hegemònica. Manté encara la posició de força majoritària dins el catalanisme polític, però el procés entra en un període de lideratges compartits, amb una gran puixança d'ERC i del seu nou líder, Oriol Junqueras, però també amb l'entrada en escena de la CUP i l'aparició de veus dins d'ICV i del PSC a favor del «dret a decidir» segur i, en alguns moments, complicitats amb un possible futur Estat català independent. A partir d'aquelles eleccions i les noves majories al Parlament s'inicia un període en què el «vector independentista» lidera la política catalana i tot sembla girar entorn d'aquest nou horitzó; la duresa de la crisi econòmica i les seves duríssimes conseqüències en termes de malestar social s'accentuen però el clima d'opinió pública a Catalunya troba la canalització com a «sortida del malestar» en fixar les expectatives de millora de la majoria dels temes negatius en l'assoliment d'un Estat català independent. En aquest relat de referència en què s'havia instal·lat la política catalana se situen el setè i el vuitè referents temporals en aquesta explicació del període, i són la constitució del Pacte Nacional pel Dret a Decidir el juny del 2013 i la realització l'Onze de Setembre del mateix any de la Via Catalana entre el Pertús i Vinaròs. Com es veurà més endavant amb dades d'enquestes d'opinió, és el moment àlgid del malestar nacional expressat amb el desig d'assolir un Estat català independent.

Amb l'èxit innegable de la Via Catalana el setembre del 2013, on centenars de milers de persones enllacen tot el litoral català, es dona pas a la reacció institucional i al novè fet històric destacable en aquesta descripció del *procés*: la sol·licitud del Parlament català al Congrés dels Diputats espanyol per poder celebrar un referèndum per quantificar quants catalans estan a favor o en contra de la independència; les Corts espanyoles deneguen la cessió de la competència per realitzar aquest referèndum i més endavant, el 25 de març de 2014, el Tribunal Constitucional fins i tot rebutja la declaració sobiranista aprovada uns mesos abans pel Parlament. Però això no impedeix, sinó que segurament reforça, l'important èxit de la nova mobilització de la part de ciutadans de Catalunya que volen la independència, i l'Onze de Setembre de 2014 es realitza a Barcelona la concentració en forma de ve baixa entre l'avinguda Diagonal i la Gran Via de les Corts Catalanes (desè aspecte cronològic del *procés*).

Finalment, els dos darrers fets a destacar són de tipus quantitatiu objectiva-

ble: l'expressió a les urnes del malestar en clau nacional, és a dir, passar de convocar manifestacions multitudinàries al carrer a quantificar el malestar a les urnes (i això van ser les eleccions al Parlament Europeu del maig del 2014), i la realització de la consulta del dia 9 de novembre de 2014. Després d'aquest relat sintetitzat de dotze esdeveniments singulars, realment el darrer fet històric que tancarà el *procés* seran els resultats electorals de les eleccions al Parlament català anunciades per a finals de setembre de 2015. Amb els resultats d'aquestes eleccions es podran quantificar realment els diferents estats de malestar (social i nacional, però també de rebuig vers una forma de fer política i el funcionament dels partits polítics clàssics, el rebuig a casos de corrupció d'alguns polítics històrics i la demanda de més incidència de la ciutadania en la presa de decisions).

Per uns seran eleccions autonòmiques ordinàries, per d'altres seran eleccions plebiscitàries per aconseguir un mandat en termes independentistes, però el que serà innegable és que la suma dels partits que portin en el seu programa electoral l'assoliment d'un Estat català independent sí que donarà la força real de la via independentista; en canvi, en la resta de partits les posicions amb relació a l'encaix entre Catalunya i l'Estat espanyol seran divergents, i hi haurà des dels partidaris de diferents tipus de federalismes fins als que voldrien mantenir l'actual situació; alguns, amb una lectura de l'actual Constitució més flexible, però en aquest bloc contrari a la independència també hi haurà els clarament favorables a una recentralització de competències per part de l'Estat espanyol. Les eleccions al Parlament de Catalunya del 2015 serviran per mesurar la força de la independència però no el grau d'acord amb l'actual situació, ja que on sí que hi ha un consens molt majoritari en la societat catalana és en el fet que Catalunya té un nivell insuficient d'autonomia. A partir de la seqüència que descriuen diferents baròmetres del CEO, en tot el període analitzat (2010 - març del 2015) es pot observar sempre que la percepció que Catalunya té un nivell insuficient d'autonomia és àmpliament majoritària i oscil·la del punt més baix el mes de febrer de 2010 (59%) al punt més àlgid assolit, amb el 72,5%, el mes de juny de l'any 2013.

2. EL MALESTAR EN L'ENCAIX ENTRE CATALUNYA I L'ESTAT ESPANYOL MAI NO HA TINGUT UNA TRADUCCIÓ EN UN SENTIMENT MAJORITARI DE NO SENTIR-SE ESPANYOL

Fins i tot en el moment de més sentiment a favor d'un Estat català independent (juny del 2013), les persones que «només se senten catalanes» se situen en un punt màxim del 31%. En canvi, sí que és cert que l'expressió majoritària de

la societat catalana és la suma «només catalans i més catalans que espanyols»; normalment aquest sentiment se situa al voltant del 50% de la població que viu a Catalunya, i assoleix un nivell màxim del 58,3% el novembre del 2012 —entorn de les eleccions al Parlament català—; l'altre màxim històric en aquest sentiment catalanista difús s'assoleix amb el 57,9% en el baròmetre de novembre de 2013 —just després de l'Onze de Setembre i la Via Catalana. Paral·lelament, el percentatge de persones que s'ubiquen en una identificació nacional subjectiva amb el sentiment de «tan català com espanyol» durant el període analitzat té importants oscil·lacions, i es mou entre el 31% registrat en el baròmetre del CEO d'abril de 2014 i un màxim històric del 45,1% registrat el febrer del 2010. Finalment cal destacar que, com sempre, els sentiments de «preferentment espanyols» són molt minoritaris (la suma dels que se senten «més espanyols que catalans o només espanyols» en tot el període 2010 - març del 2015 arriba a un màxim històric només del 12,7%, registrat el mes d'octubre de 2013).

A remolc dels esdeveniments que s'han identificat en l'inici d'aquest article, i en funció dels resultats dels diferents baròmetres del CEO, clarament es pot identificar que a mesura que es tanquen les darreres vies de reforma de l'encaix entre Catalunya i l'Estat espanyol, ja sigui amb la reforma de l'Estatut o amb la proposta d'un pacte fiscal, paral·lelament a l'increment de la crispació entre els governs català i espanyol, creix el nombre de persones que perceben l'Estat català independent com la millor relació entre ambdós territoris. El suport a l'opció d'un Estat català independent com a forma preferida en la relació Catalunya-Espanya durant tot l'any 2010 no passa mai del 25% de la població (i això inclou la sentència adversa del TC el mes de juny). Comença a incrementar-se el volum de catalans que veuen l'estat propi com la millor solució als desacords amb el Govern central a partir de la creació de l'ANC (abril del 2011), i entre el juny del 2011 i el juny del 2012 es passa del 25,5% al 34%.

Després de l'Onze de Setembre de 2012, amb la manifestació sota el lema «Catalunya, nou estat d'Europa» i la posterior negativa del president Mariano Rajoy a acceptar un pacte fiscal similar al concert basc, plantejat per Artur Mas el setembre del 2012, en el baròmetre del CEO del mes de novembre del 2012 els partidaris d'un Estat català pugen al 44,3% dels ciutadans de Catalunya; en dos anys justos (novembre del 2010 - novembre del 2012) s'ha passat del 25,2% al 44,3%. A partir d'aquest moment la taxa de creixement és menys accelerada però consolida les posicions, de manera que del novembre del 2012 al novembre del 2013 els partidaris de l'Estat català pugen progressivament i passen del 44,3% al 48,5% (novembre del 2013, una vegada ja s'havia realitzat la Via Ca-

talana de l'Onze de Setembre); és el punt àlgid en el sentiment que la millor opció per a Catalunya és l'estat propi. Després, just a les portes de la consulta del dia 9 de novembre de 2014, l'opció favorable a l'Estat català manté un suport estabilitzat entorn del 45%; paral·lelament, un 21-22% voldria un estat federal, mentre que l'opció actual només satisfà el 23,3% dels catalans. És a dir, els partidaris de l'estat independent s'estabilitzen entorn del 45%, però arriba al 67% els que no estan d'acord amb l'actual encaix entre Catalunya i l'Estat espanyol (suma d'independentistes i partidaris d'opcions de tipus federal).

També s'observa com just després de la consulta del dia 9 de novembre de 2014, en els dos baròmetres següents del CEO (desembre del 2014 i març del 2015), els partidaris de l'Estat català com a millor fórmula de relació entre Catalunya i Espanya baixen i oscil·len entre el 36,2% i el 39,1%; pugen els federalistes (se situen entre el 26,1% i el 28,9%) i es manté estable el suport a l'actual estat autonòmic (entre el 21,8% i el 24%). És a dir, el suport a un Estat català independent com a millor relació entre Catalunya i Espanya segueix essent la minoria majoritària, però s'allunya del 50% de la població (al qual gairebé havia arribat el novembre de l'any 2013); però aquest suport més petit a la independència no es canalitza en l'acceptació de la situació actual, sinó que es canalitza en la via federal.

Els indicadors per demostrar que una part del malestar nacional durant el període 2010-2015 s'ha canalitzat en la voluntat d'assolir per Catalunya un estat propi són diversos, però no sempre una hegemonia en el discurs públic i en l'opinió publicada correspon a una majoria sociològica d'una magnitud igual, i ser molts no sempre és sinònim de ser més. En aquest sentit, des del baròmetre del CEO del juny del 2011 es pregunta més o menys directament (amb alguns canvis en la formulació de la pregunta) «si es vol o no la independència de Catalunya», i ja no només quina seria la millor relació. Tant en la resposta directa a la pregunta formulada en l'enquesta com en les estimacions d'intenció potencial de vot en cas d'un referèndum, introduint el factor «taxa de participació estimada» i una correcció de la mostra per «record de vot», s'observa clarament com entre el juny del 2011 i l'octubre del 2014, i en un baròmetre anterior (abril del 2014), en la projecció de resultats els partidaris de la independència havien assolit l'hegemonia social en un entorn de mobilització selectiva. És a dir, quan la participació projectada se situa per sota del 70% del cens de votants, els favorables a la independència guanyen clarament. En canvi, en la mesura que es mobilitza i pren partit una part de l'electorat fins aquell moment teòricament abstencionista davant la possibilitat que Catalunya sigui un estat independent, les distàncies entre ambdues posicions antagòniques s'ajusten, i es produeix un escenari d'empat tècnic amb

una participació del 73% i, finalment, es produiria un triomf dels partidaris del *no* a la independència de Catalunya amb una taxa de mobilització superior al 75% del cens.

Així es constata que, durant el període que va del juny del 2011 al març del 2015, les persones favorables a la independència de Catalunya s'han mogut entre un mínim d'1.636.945 persones més grans de 18 anys el mes de juny de 2011 i un màxim de 2.107.392 el mes de novembre de 2012 (just després de l'Onze de Setembre i la manifestació sota el lema «Catalunya, nou estat d'Europa» i just abans de les eleccions al Parlament del 2012). El segon valor més alt va ser de 2.029.573 persones el novembre del 2013 (després de l'Onze de Setembre i la realització de la Via Catalana). Els contraris declarats a la independència s'estimaven en unes 980.562 persones el mes de novembre de 2012 i pujaven a 1.410.841 persones el novembre de 2013, amb un increment de la participació esperada que oscil·la entre el 60,89% calculat el mes de novembre de 2012 i el 67,75% del mes de novembre de 2013; hi havia un 6,1% d'indecisos però que deien que volien votar.

En el moment en què les projeccions de participació en un hipotètic referèndum es calcula que podrien passar del 75%, els favorables a la independència obtenen un suport d'entre el 38,72% i el 39,97%, i en termes absoluts oscil·len entre 1.682.013 i 1.730.969 persones (hom podria parlar d'un valor mitjà entorn d'1.700.000 persones); en ambdós casos, les dades són sempre per sota dels dos milions registrats entre el juny i el novembre del 2013, i el 1.865.000 registrat l'octubre del 2014, just després de la consulta del dia 9 de novembre. Com s'ha vist, els partidaris del *no* a la independència en les enquestes d'opinió s'imposen quan la participació estimada supera el 75%, i això es deu a dos factors: a la captació d'alguns indecisos que abans deien que volien votar però no havien decidit el sentit del seu vot i a la incorporació a la base de votants d'antics teòrics abstencionistes.

3. LA MOBILITZACIÓ DELS ABSTENCIIONISTES

La mobilització selectiva i gradual, aquest és el factor explicatiu per veure com en termes d'opinió pública s'ha passat d'una clara majoria en percentatge de vot, i també en termes absoluts, a favor de la independència de Catalunya durant el període que va del juny del 2011 a l'abril del 2014 (agafant com a referència les projeccions i no la intenció directa de l'enquesta), a un empat tècnic amb les dades del baròmetre del CEO d'octubre de 2014 i un progressiu triomf dels contraris a la independència en els baròmetres del desembre

del 2014 i del març del 2015. El canvi d'actitud es pot observar en funció del record de vot a les eleccions al Parlament de Catalunya de l'any 2012. S'han agafat quatre moments temporals, que són els següents: el baròmetre del CEO de febrer de 2013, ja que era el primer després de les eleccions del 25 de novembre de 2012, amb el que varen suposar de primera gran fragmentació del mapa polític català; el baròmetre de novembre de 2013, just abans de pactar la doble pregunta per la consulta del dia 9 de novembre de 2014; el baròmetre d'octubre de 2014, just abans de la data d'aquesta consulta, i el baròmetre de març de 2015, perquè és el darrer que s'ha fet públic en el moment d'escriure's aquest article.

La clau del canvi en les magnituds a favor o en contra de la independència es troba en primer terme en el comportament dels abstencionistes de l'any 2012, ja que els que diuen que en cas de votar donarien suport a la independència han passat del 27,1% en el baròmetre del CEO de febrer de 2013 al 21,9% en el de març de 2015, però sobretot els contraris explícits han passat d'oposar-s'hi clarament el 26% l'any 2013 a fer-ho el 66,3% el mes de març del 2015. És a dir, molts abstencionistes en les eleccions al Parlament català de l'any 2012, que en el començament del *procés* deien que s'abstindrien en un hipotètic referèndum per decidir sobre la independència o no de Catalunya, després de la consulta del dia 9 de novembre de 2014 i la visualització d'esdevenir el referèndum un acte plausible, prenen posicions i ho fan bàsicament en sentit contrari.

També es produeix un canvi significatiu d'opinió entre les bases d'ICV, ja que es passa d'un suport a la independència del 50,4% registrat el mes de febrer de l'any 2013 a un suport del 32% en el baròmetre de març de 2015; però sobretot el gran canvi es produeix en el nivell de rebuig entre aquest electorat, que evoluciona en aquest període i del 17,4% passa al 54,6% registrat en el darrer baròmetre analitzat. El tercer canvi substancial es produeix entre els electors del PSC del 2012; en aquest cas, més que una reducció del suport actiu a la independència, que passaria de l'11,7% al 5,4% del març del 2015, sobretot el rellevant és com l'oposició activa a la independència de Catalunya passa del 59% registrat el mes de febrer de 2013 al 86,5% registrat en el baròmetre de març de 2015. I finalment, el quart element de canvi en l'opinió pública catalana es troba en les bases de CiU, ja que durant aquest període es fa visible una certa discrepància, minoritària però significativa, dins les bases de CiU del 2012, atès que si bé el suport a la independència es manté de manera molt majoritària entre els electors d'aquesta federació i entre el febrer del 2013 i el març del 2015 es passa del 78,2% al 74,3% de favorables al vot independentista, també es constata que molts antics abstencionistes potencials d'aquest seg-

ment electoral progressivament s'hi mobilitzen en contra i es passa del 7,4 % al rebuig explícit del 22,7 % registrat en el baròmetre del CEO de març de 2015.

Una altra dada a tenir en compte és que els homes són sempre més favorables a la independència que les dones, i, sobretot, el canvi d'opinió que s'ha registrat en funció del factor generacional: fins als cinquanta anys s'imposaria el vot favorable a la independència de Catalunya, però a partir dels cinquanta anys en els últims estudis demoscòpics guanyaria clarament el vot contrari, si més no en termes d'intenció directa manifestada en els baròmetres del CEO.

Finalment, junt amb la variable record de vot, gènere i grup d'edat, les dades també ens demostren que el factor lingüístic esdevé determinant per posicionar-se a favor o en contra de la independència; així, entre la població catalanoparlant monolingüe a la seva llar, entorn del 80 % està a favor de l'Estat català independent (dades de desembre de 2014); en canvi, baixa al voltant del 50 % entre les persones que tenen el català i el castellà com a llengües habituals en les seves relacions familiars; i el suport a la independència se situa entorn del 21 % entre els castellanoparlants monolingües a la seva llar.

Més enllà de la quantificació de les diferents magnituds a favor o en contra, és important per contextualitzar cada estat d'opinió conèixer els arguments per justificar cada posició. En aquest sentit, les motivacions per voler la independència de Catalunya estan fonamentades en una expectativa de millora econòmica, manifestada amb arguments com «amb la capacitat de disposar dels nostres recursos, Catalunya milloraria», seguida d'una sensació d'incomprensió de la resta de l'Estat espanyol respecte a les necessitats de Catalunya; i només en tercer terme d'importància relativa se situen factors de tipus nacionalista clàssic com «Catalunya és una nació», «em sento català», etc. Aquesta importància dels factors de base econòmica i de malestar perquè la Generalitat no disposa dels recursos que es generen a Catalunya, situació que s'ha vist agreujada amb la crisi econòmica i les polítiques d'austeritat en les prestacions de l'estat del benestar, explica que quasi la meitat dels actuals independentistes s'hi hagin tornat els últims anys.

En canvi, en la base dels arguments per oposar-se a la independència els factors identitaris nacionalistes espanyols sí que són rellevants: el principal motiu per rebutjar la independència de Catalunya és que es vol defensar la «unitat d'Espanya», seguit en segon terme per unes ganes que no es produeixin «canvis que generin incertesa econòmica», en un entorn on tot plegat aportaria «més problemes que solucions», és a dir, temor al que es podria denominar *els costos de transició*.

4. FRAGMENTACIÓ DE L'ELECTORAT

Com s'ha indicat en els primers paràgrafs d'aquest article, les eleccions al Parlament de Catalunya de l'any 2012, i després les eleccions al Parlament Europeu del 2014, ambdós processos electorals produïts dins el període comprès entre el 2010 i el març del 2015, han servit per quantificar en les urnes les xifres del malestar social que es dona arreu d'Europa, i en el cas català les urnes també han quantificat com es canalitza el malestar nacional. La primera constatació és la fragmentació dels espais polítics partidistes, que va començar l'any 2012 i va seguir en les eleccions al Parlament europeu del 2014; i totes les enquestes indiquen que aquesta circumstància marcarà tot el proper cicle electoral, que comença amb les eleccions municipals del 24 de maig de 2015.

66 Les raons per a la fragmentació tenen causes generals europees i factors específics de Catalunya. Així, d'una banda, es produeix la suma del malestar —i per tant les ganes d'emetre un «vot de càstig»— respecte als partits tradicionals de govern per la no resolució de la crisi econòmica i les seves conseqüències negatives, com són les elevades taxes d'atur i les polítiques de retallades socials en les prestacions de l'estat del benestar. Aquest fenomen es dona quasi arreu d'Europa. Després hi ha un cas específic espanyol i d'alguns altres països —però no de tots—, la voluntat d'emetre també un «vot a favor de la regeneració del sistema polític» arran del fet que mentre es demanaven sacrificis en forma de retallades en les polítiques socials es donaven a conèixer sospites de casos de corrupció política. I finalment, en aquest context, introduir el «vector independentista» com a factor rellevant en la decisió de vot en el cas català esdevé un altre factor de divisió dels espais polítics clàssics: dreta-esquerra, catalanisme-espanyolisme i ara, dins el catalanisme, «a favor de la independència o no».

Més enllà de la fragmentació electoral, els resultats de les dues eleccions que s'han celebrat dins el període més intens de reivindicació independentista varen aportar una aproximació al nombre de persones que en una urna dipositaven el vot a formacions que reclamaven de manera més o menys clara un estat català independent. Així, en les eleccions al Parlament de Catalunya, amb un 67,76% de participació, la suma dels vots de CiU, ERC, la CUP i SI va ser d'1.787.656 persones i va representar el 49,18% dels sufragis emesos; en les eleccions al Parlament Europeu, amb un 47,57% de participació, la suma dels sufragis de CiU, ERC i Bildu va congregat 1.151.837 persones (el 45,82% dels sufragis emesos). No són dades concloents i en alguns casos les lectures poden ser parcialment errònies, ja que si bé és cert que és possible que tot l'electorat de CiU del 2012 no fos independentista, segurament aquesta xifra

es podria compensar amb una magnitud similar d'electors independentistes que eventualment haurien pogut votar ICV o fins i tot el PSC, i en les eleccions al Parlament Europeu de l'any 2014 no s'hi va presentar la CUP. Però malgrat tots aquests matisos, aquestes primeres dades apunten que a la suma dels partits que impulsen el procés li costa superar el 50% dels vots emesos; segurament és la minoria majoritària més compacta, més activa i més mobilitzada, però no és hegemònica.

A part de les dues eleccions citades en el paràgraf anterior, durant el període analitzat hi ha hagut un altre indicador per quantificar el suport a la independència més enllà dels sondejos d'opinió. Va ser el dia 9 de novembre de 2014, quan es va celebrar una consulta no oficial ni vinculant sobre si es volia que Catalunya fos un estat independent o no, i això a partir de la resposta a dues preguntes encadenades («Vol que Catalunya sigui un Estat?», i en cas afirmatiu, «Vol que aquest Estat sigui independent?»). Finalment, 2.305.290 persones més grans de 16 anys varen anar a votar; 1.861.753 varen optar pel doble «sí», que era la combinació per expressar un vot favorable a un estat català independent (va representar el 80,76% dels sufragis emesos). Paral·lelament, unes altres 232.194 persones (el 10,07% dels vots emesos) es va pronunciar per la combinació «sí + no»; és a dir, els agradaria que Catalunya fos un estat però no independent d'Espanya, i més aviat s'inclinarien per mostrar una preferència per algun tipus d'estat federal que les preguntes de la consulta no concretaven. Finalment, unes altres 104.760 persones varen emetre un vot negatiu a l'estat propi (el 4,54% dels vots emesos) i 106.583 ciutadans van votar en blanc o el seu vot es va declarar nul (el 4,62%).

Clarament, en la consulta del dia 9 de novembre de 2014 es va mobilitzar una gran part de les persones favorables a la independència de Catalunya; va ser un primer recompte orientatiu, però sobretot, segons els nivells de participació, es va aportar una altra dada molt rellevant, que era la mobilització selectiva de l'electorat segons simpatia ideològica i sentiment de pertinença. De manera que els nivells de participació eren molt diferents segons si el municipi era de la Catalunya interior i eren poblacions de relativament pocs habitants, o bé es tractava de les grans ciutats de l'entorn metropolità de Barcelona, o moltes ciutats de la costa central de la demarcació de Tarragona o la costa central de Girona, amb poblacions com Blanes i Lloret de Mar; en tots aquests casos, si el nivell de participació s'agafava amb els paràmetres registrats en les eleccions al Parlament de Catalunya de l'any 2012, fàcilment es podia constatar que la taxa de participació era inferior al 50% d'aquella mobilització, i això malgrat que ara podien votar també ciutadans a partir dels 16 anys d'edat.

Per anar acabant aquest article, com es pot apreciar en totes les projeccions (estimacions a partir d'enquestes) que s'han fet amb relació al potencial vot absolut a favor de la independència de Catalunya, s'ha assolit un sostre màxim de 2.107.392 persones (CEO, novembre del 2012), i entorn dels dos milions de persones entre el febrer del 2013 i el novembre del 2013, xifra que després mai s'ha constatat en les urnes. En canvi, la projecció de just abans de la consulta del dia 9 de novembre de 2014 (1.865.095 persones favorables a la independència) resulta idèntica als vots favorables de la combinació del doble «sí» en les dues preguntes formulades (1.861.753 persones), però en aquest cas cal tenir en compte que també s'hi sumaven els més grans de 16 anys i immigrants que no podrien votar en unes eleccions al Parlament. I si bé hom podria indicar que persones de més edat i amb limitacions de mobilitat no varen poder participar en aquella data, ja que hi havia un nombre menor de centres de votació que en unes eleccions normals, i alguns d'aquests espais estaven ubicats fora dels centres urbans, també es podria indicar que aquesta magnitud possiblement es va compensar amb els joves de 16 i 17 anys que sí que varen participar en la consulta d'aquell dia 9 de novembre; per tant, com a dada orientativa dels més favorables i més convençuts a favor de la independència, sí que podria ser vàlid aquell 1.861.753 electors.

Una altra dada que s'ha posat de manifest al llarg de l'article és que si la taxa de participació assoleix el 78% (que serien uns 4.200.000 electors mobilitzats), el 50% representa uns 2.100.000 persones, i amb les dades de la consulta del dia 9 de novembre de 2014 a l'opció a favor de la independència li podrien faltar unes 240.000 persones. Però si ens situem en el 1.730.000 persones favorables a la independència que aporta la projecció a partir de les dades del baròmetre del CEO de març de 2015, als favorables a la independència els podrien faltar 370.000 persones, en un entorn de màxima participació electoral (recordeu que a Catalunya la màxima participació històrica s'ha produït en dos moments excepcionals, en les eleccions de l'any 1982, després de l'intent de cop d'estat del 23F de 1981, amb un 80,82%, i en les eleccions generals de l'any 2004, tres dies després de l'atemptat islamista a Madrid, amb un 75,01% de participació).

És evident que en la mesura que no s'ha produït un referèndum oficial i que, en les eleccions que hi ha hagut durant el període analitzat, en les motivacions del vot a un partit hi havia altres factors a més de la qüestió nacional entorn de la independència de Catalunya, es produeix una gran complexitat en la interpretació de les xifres que s'han utilitzat en aquest article. Tot i així, i a mode de resum, entenc que a data de març de 2015 la resposta a la pregunta «Cap on va Catalunya?» es podria resumir en els següents punts:

1. Sembla que al vot favorable a la independència li costi assolir els 2.100.000 paperetes per assegurar-se ser la força més votada, amb independència dels nivells de participació en un eventual referèndum.

2. Però aquest sostre dels favorables a la independència no vol dir que el bloc del *no* sigui homogeni, ni que tots defensin l'*statu quo*, ni molt menys una recentralització (menys autonomia), ja que dins el «no a la independència» també hi ha persones, en una xifra entorn del 20%, que es manifesten com a «federalistes», i també hi ha «nacionalistes catalans» que volen més autonomia però no fins arribar a la independència (per allò de la por de la incertesa econòmica i no voler assumir els possibles «costos de transició»).

3. L'opció independentista, per quasi la meitat de la gent que avui ho és, ha estat l'única via que han trobat per expressar un desig de canvi en profunditat en l'encaix entre Catalunya i Espanya, després de la sentència adversa del Tribunal Constitucional al nou Estatut i la negativa sistemàtica, per part del Govern central, a entrar a discutir la demanda d'un pacte fiscal per millorar el nivell de finançament i els recursos a disposició de la Generalitat.

4. Les persones que volen la independència són el segment de població més gran i compacte; fins ara han tingut un relat ben construït i han tingut una presència i un lideratge en l'espai públic fora de dubte, però els costa arribar al 50% del cos social.

5. En canvi, les altres opcions que s'oposen a la independència són totes elles, per si soles, molt més petites (federalistes, partidaris de mantenir l'actual model de comunitats autònomes i els qui voldrien un nivell menor d'autonomia), però en la dicotomia «sí-no a la independència» s'agreguen i s'imposen i per poc superen el 50% del cos electoral en cas d'un escenari de mobilització molt alta. El seu triomf, però, no soluciona el malestar de fons en l'encaix entre Catalunya i l'Estat espanyol perquè no tenen una proposta unitària alternativa per resoldre el malestar social (recordeu les taxes d'insatisfacció amb el grau d'autonomia actual, que oscil·len durant tot el període 2010 - març del 2015, amb nivells de rebuig que van del 59% al 72,5%).

L'opció independentista potser no supera el 50% dels catalans majors d'edat i amb dret a vot, però és el grup més gran, i amb més discurs i projecte, mentre que dins el bloc dels contraris hi ha molts matisos que podrien ser la base per «una tercera via» que ningú avui planteja de manera articulada. Les magnituds de cada opció antagonista (a favor i en contra de la independència) són tan rellevants (cap opció s'imposa clarament sobre l'altra), que segurament el més assenyat serà que en algun moment, després que les urnes hagin parlat en el proper cicle electoral, cada part busqui una sortida pactada que

canalitzi el malestar social i nacional que indubtablement es dóna a Catalunya i es manifesta en una alta fragmentació de la representació política, i que d'alguna manera s'assoleixi un nou equilibri, que segurament quedarà a mig camí entre el model autonòmic implementat a Catalunya des de l'any 1980 i l'opció de ruptura independentista que molts catalans veuen com l'única sortida a un model d'encaix que fins ara no permet mecanismes satisfactoris de reforma en la línia de dotar Catalunya de més capacitat d'autogovern i recursos.